

Переклад адвокатів Олександра Дроздова та Олени Дроздової повного тексту даного рішення
Європейського суду з прав людини

© Переклад Олександра Дроздова та Олени Дроздової.

Офіційне цитування:

CASE OF KORNIYCHUK v. UKRAINE

(Application no. [10042/11](#))

Офіційний текст англійською мовою: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-180498>

ЧЕТВЕРТА СЕКЦІЯ

СПРАВА КОРНІЙЧУК ПРОТИ УКРАЇНИ

(Заява № [10042/11](#))

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

30 січня 2018 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у статті 44 § 2 Конвенції. Воно може підлягати редакційним змінам.

У справі Корнійчук проти України

Європейський суд з прав людини (четверта секція), засідаючи палатою у наступному складі:

Вінсент А. Де Гаetano, *Голова*

Ганна Юдківська,

Пауло Пінто де Альбукерке,

Егідіус Куріс,

Юлія Моток

Карло Ранзоні

Георгес Раварані, *судді*

і Маріалена Цірлі, *Секретар секції*

Провівши нараду за зачиненими дверима 9 січня 2018 року,

Виносить наступне рішення, яке було прийняте цієї дати:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа виникла за заявою (№ [10042/11](#)) проти України, поданої до Суду відповідно до статті 34 Конвенції з прав людини та основних свобод (далі - Конвенція) громадянином України, паном Євгеном Володимировичем Корнійчуком (заявник), 1 лютого 2011 року.

2. Заявника представляв пан І. Ю. Фомін, адвокат, який практикує у Києві. Уряд України (уряд) був представлений їх агентом, нещодавно паном І. Ліщиною.

3. Заявник скаржився, зокрема, на те, що його арешт та утримання під вартою були незаконними та свавільними.

4. 29 червня 2011 року уряд був повідомлений про заяву.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник народився в 1966 році та мешкає у м. Київ.

6. До подій, про які йде мова, він активно займався політичною діяльністю в Україні. З 25 травня 2006 року до 15 червня 2007 року та з 23 листопада 2007 року до 23 травня 2008 року він був депутатом Парламенту, а з 26 грудня 2007 року до 24 березня 2010 року був першим заступником Міністра юстиції. Його тесть був головою Верховного Суду України з 2006 до 2011 року.

7. З листопада 2005 року до червня 2006 року, а згодом протягом періоду з червня до березня 2008 року заявник був одним із співвласників акцій юридичної фірми Magisters&PartnersLtd (згодом перейменована на MagistersLtd).

8. У грудні 2008 року державна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – «Нафтогаз»), яка брала участь у декількох серйозних спорах в Арбітражному інституті Торгової палати Стокгольму, вирішила продовжити термін дії договору про надання юридичних послуг, яка він уклала з MagistersLtd у 2002 році, і термін дії якого незабаром закінчувався.

9. 23 лютого 2009 року заявник, виконуючи обов'язки першого заступника Міністра юстиції на вимогу останнього надіслав листа «Нафтогазу» інформуючи його про існування виняткових умов, передбачених національним законодавством, щодо придбання юридичних послуг у MagistersLtd не пропонуючи пропозиції інших юридичних фірм. Було зазначено, що MagistersLtd протягом тривалого часу надавала «Нафтогазу» юридичні послуги, у тому числі під час провадження в Торговій палаті Стокгольму. Відповідно, зміна постачальника юридичних послуг була дорогою та необґрунтованою.

10. Лист заявника, який згодом був поданий до Міністерства економіки, склав основу «Нафтогазу» для укладання угоди про додаткові юридичні послуги MagistersLtd без проведення процедури торгів.

11. 24 червня 2009 року Генеральна прокуратура (ГП) відкрила кримінальну справу відповідно до статті 366§ 2 Кримінального кодексу («КК», дивіться пункт 40 нижче) стосовно передбаченої підробки листа від 23 лютого 2009 року неуточненими посадовими особами Міністерства юстиції. 14 вересня 2009 року Київський Печерський районний суд («Печерський суд») скасував вищезазначене рішення після скарги заявника. 21 жовтня 2009 року та 15 липня 2010 року Апеляційний суд м. Києва (Апеляційний суд) та Верховний Суд України, відповідно, підтвердили рішення суду першої інстанції.

12. 1 липня 2009 року Генеральна прокуратура відкрила нову кримінальну справу щодо тих самих фактів, цього разу відповідно до статті 364 КК§ 2 (дивіться пункт 38 нижче) у зв'язку з підозрою у зловживанні посадовим становищем з тяжкими наслідками неуточнених посадових осіб Міністерства юстиції. 28 грудня 2009 року Печерський суд скасував це рішення. Його рішення було підтримане Апеляційним судом 10 лютого 2010 року. Виявляється, що воно не було оскаржене з питань права.

13. 5 серпня 2010 року Генеральна прокуратура надіслала факсом «запрошення» з'явитися у відділення об 10 годині ранку наступного дня для допиту «про можливе зловживання службовим становищем та підробку посадовими особами Міністерства юстиції».

14. 6 серпня 2010 року Генеральна прокуратура повторно надіслала «запрошення» заявникові. Цього разу його допит очікувався об 9.30 ранку 9 серпня 2010 року. Проте він не з'явився в прокуратуру.

15. 20 грудня 2010 року Генеральна прокуратура доручила Київській міській поліції встановити місце перебування заявника та видати його для допиту 22 грудня 2010 року об 10 годині ранку. В

лісті було зазначено, що заявник не був присутнім за його адресою, як це встановило розслідування.

16. Також 20 грудня 2010 року Генеральна прокуратура подала запит до Державної прикордонної служби про поїздки заявника за кордон у 2009 та 2010 роках. За інформацією, отриманою 21 грудня 2010 року, заявник залишав Україну більш ніж тридцять разів протягом зазначеного періоду.

17.21 грудня 2010 року посадова особа міської поліції м. Київ повідомила Генеральну прокуратуру, що інформація про адресу заявника була застарілою (він продав квартиру в 2003 році і не мешкав там з того часу).

18.22 грудня 2010 року Генеральна прокуратура подала запит до Київського міського та обласного адресного бюро стосовно заявника та отримала відповідь 23 грудня 2010 року стосовно того, що він мешкав у м. Яготин у Київській області.

19. 22 грудня 2010 року Генеральна прокуратура відкрила кримінальне провадження проти заявника відповідно до статті 365§ ЗКК (перевищення повноважень посадовими особами, яке викликає серйозні наслідки – дивіться пункт 39 нижче). Під час опису заявника *actus reus* прокурор встановив, що він обійшов реєстр Міністерства юстиції прийнявши запит від «Нафтогазу» та надіславши свого листа у відповідь; що його висновок про існування виняткових умов для Нафтогазу для того, щоб не проводити процедуру торгів, суперечило чинним законодавчим нормам; а також те, що він не мав права робити такий висновок у офіційному документі Міністерства юстиції. Наступне продовження «Нафтогазом» його договору з Magisters Ltd викликало значні втрати державного бюджету.

20. Пізніше того дня слідчий зателефонував заявникові для того, щоб викликати його на допит. У той час він перебував у лікарні зі своєю дружиною, яка народила свою третю дитину.

21. Після полудня 22 грудня 2010 року заявник з'явився перед слідчим, а після допиту був заарештований о 16:00 відповідно до статей 106 та 115 Кримінально-процесуального кодексу (далі - КПК, дивіться пункт 41 нижче). Відповідно до офіційного звіту, заявник був заарештований на підставі того, що «очевидці, в тому числі потерпілі, прямо визначили його як особу, яка скоїла злочин». Його арешт був обґрунтований необхідністю запобігти його ухиленню від правосуддя або перешкоджання встановленню істини та забезпечити виконання судового рішення. Звіт про арешт містив наступний опис фактів, які викликали переслідування:

«... протягом періоду з 5 до 27 лютого 2009 року [заявник], перевищивши свої офіційні повноваження, видав експертний висновок зі свідомо неправдивою інформацією, внаслідок чого значний збиток, який відповідав 1697600 гривень [який дорівнював близько 152000 євро в той час] був завданий [Нафтогазу]. Іншими словами, він підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення відповідно до статті 365 § 3 [КК].»

22. До списку також були включені процесуальні права арештованих. Заявник підписав його із зауваженням стосовно того, що він вважав, що його арешт був незаконним з огляду на те, що він виконав виклик слідчого відповідно до КПК, а також на те, що не існував ризик того, він перешкоджав встановленню істини, оскільки він вже не був державним службовцем.

23. 23 грудня 2010 року заявникові були офіційно пред'явлені звинувачення відповідно до статті 365§ ЗКК.

24.24 грудня 2010 року заявник оскаржив його арешт у суді. Він стверджував, що слідчий не надав жодних фактичних обставин для обґрунтування його арешту відповідно до статей 106 та 115 КПК. Заявник стверджував, що він з'явився перед слідчим після першого виклику останнього незважаючи на те, що того дня його дружина була в пологовому будинку. Це, на його думку, означало, що він не мав наміру уникати або перешкоджати розслідуванню.

25. Також 24 грудня 2010 року слідчий звернувся до суду із заявою про досудове ув'язнення заявника. Необхідність такого запобіжного заходу була пояснена у наступний спосіб:

«З урахуванням ролі [заявника] у вчиненні злочину та його нанесення серйозної шкоди державним інтересам, його віку, стану здоров'я, сімейного та фінансового становища, а також інших обставин, які характеризують його, слідство має підстави вважати, що [заявник] намагатиметься вплинути на свідків у цій справі з огляду на його значні зв'язки в правоохоронних органах та серед судових органів влади.

Крім того, у матеріалах справи міститься достатньо доказів того, що [заявник] уникав появи в органах розслідування, що він регулярно виїжджав за кордон, а також того, що він не мешкає за його зареєстрованою адресою. Таким чином, якщо б він був на свободі, він ухилявся б або перешкоджав розслідуванню та здійсненню процесуальних рішень.

Тому застосування будь-якого іншого запобіжного заходу щодо обвинуваченого ... не зможе забезпечити його належну процесуальну поведінку та виконання процесуальних рішень ...»

26. Того ж дня Печерський суд виявив, що в справі не містилось достатньої інформації про заявника для прийняття рішення щодо заяви слідчого. Зокрема, матеріали справи не містили достатньої інформації про здоров'я, сімейне та фінансове становище заявника або його професію. Таким чином, суд продовжив досудове ув'язнення заявника до десяти днів як тимчасовий запобіжний захід. Рішення не було оскаржене.

27. 30 грудня 2010 року Печерський суд задовольнив заяву слідчого (дивіться пункт 25 вище) як обґрунтовану та призначив досудове ув'язнення заявника. Суд також постановив, що такий висновок не потребував розгляду альтернативних запобіжних заходів. Він відхилив скаргу заявника на його арешт як необґрунтовану.

28. 2 січня 2011 року заявник подав апеляцію. Він повторював свої попередні докази стосовно передбачуваної незаконності його арешту слідчим (дивіться пункт 24 вище). Крім того, він скаржився на те, що Печерський суд не обґрунтував застосування того, що є найбільш нав'язливим запобіжним засобом у його справі. Він стверджував, що суд не врахував той факт, що він був єдиним годувальником для своїх трьох дітей та його дружини, а також те, що їх новонароджена дитина все ще перебувала в лікарні. Його позитивні характеристики та запити про запобіжний захід, не пов'язаний із позбавленням волі, також не були враховані.

29. 4 січня 2011 року Голова Асоціації правників України звернувся до Апеляційного суду із заявою про надання особистої гарантії для звільнення заявника. Як альтернатива, він зазначив, що був готовий сплатити заставу для заявнику.

30. 13 січня 2011 року Апеляційний суд відхилив апеляцію заявника та підтримав висновки та докази рішення Печерського суду від 30 грудня 2010 року. У рішенні щодо заяви, поданої Головою Асоціації адвокатів, не було посилання.

31. 31 січня 2011 року заявникові було додатково пред'явлено звинувачення у підробці офіційного документа відповідно до статті 366§ 2КК (дивіться пункт 40 нижче).

32. Того ж дня досудове слідство було оголошено завершеним, а заявнику був наданий доступ до матеріалів справи.

33. 10 лютого 2011 року Печерський суд продовжив досудове ув'язнення заявника до трьох місяців, визнаючи, що не існувало підстав змінювати запобіжний захід на більш пом'якшений.

34. 15 лютого 2011 року слідчий звільнив заявника під зобов'язання не переховуватися. Зміна запобіжного заходу була пояснена тим, що заявник вже не міг впливати на свідків або перешкоджати розслідуванню. Слідчий також зробив загальне посилання на вік, стан здоров'я, сімейне та фінансове становище заявника, а також той факт, що у нього є діти, яким була необхідна допомога, постійна робота та позитивні характеристики.

35. Згідно з загальнодоступним матеріалом, деякі засоби масової інформації пов'язували звільнення заявника з приватною зустріччю його тестя як Голови Верховного Суду та Президента України 14 лютого 2011 року. Заявник публічно спростував ці слухи.

36. Сторони не інформували Суд про наступні події в кримінальному провадженні проти заявника. Публічний матеріал демонструє, що він був амністований у грудні 2011 року.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Конституція від 1996 року

37. Стаття 29, яка є доречною для справи, має наступний зміст:

«Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути арештований або триманий під вартою, крім випадків, передбачених обґрунтованим рішенням суду, і лише на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі виникнення надзвичайної необхідності запобігти або зупинити злочин органами, уповноваженими на підставі закону, може бути призначена особа, яка перебуває під вартою, як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтована підстава для якої повинна бути перевірена судом протягом сімдесяти двох годин. Затримана особа звільняється негайно, якщо протягом семидесяти двох годин з моменту його затримання не було надано мотивоване рішення суду щодо тримання під вартою....

Кожен, хто був затриманий, має право в будь-який час оскаржити його або її затримання в суді....»

B. Кримінальний кодекс від 2001 року (КК, як це було сформульовано у відповідний час)

38. Стаття 364 § 2 передбачала з трьох до шести років ув'язнення з заборотою займати певні посади або займатися певними видами діяльності на строк до трьох років як покарання за зловживання повноваженнями або службовим становищем з тяжкими наслідками.

39. Стаття 365 § 3 передбачає тюремне ув'язнення від семи до десяти років з заборотою займати певні посади або займатися певними видами діяльності на строк до трьох років як покарання за перевищення повноважень.

40. Стаття 366 § 2 передбачала тюремне ув'язнення від двох до п'яти років з заборотою займати певні посади або займатися певними видами діяльності на строк до трьох років як покарання за підробку під час перебування посаді (підробка документів посадовою особою) з серйозними наслідками.

C. Кримінально-процесуальний кодекс від 1960 року («КПК», чинний у відповідний час)

41. Відповідні положення цього Кодексу передбачають:

Стаття 106. Арешт підозрюваного органом дізнання

Орган дізнання вправі затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, заявкою може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, лише при наявності однієї з таких підстав:

- 1) коли особа застала привчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;
- 2) коли очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, що саме вона вчинила злочин;
- 3) коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину.

При наявності інших даних, що дають підставу підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому разі, коли ця особа намагалася втекти, або коли її місце проживання чи перебування незареєстровано, або коли не встановлено особи підозрюваного.

Стаття 115. Арешт підозрюваного слідчим

«Слідчий вправі затримати ... особу, підозрювану у вчиненні злочину, за підставами і в порядку, передбаченими статтею 106 ... цього Кодексу...»

Стаття 148. Мета та підстави для застосування запобіжних заходів

Запобіжні заходи застосовуються до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого з метою запобігти спробам ухилитися від дізнання, слідства або суду, перешкодити встановленню істини у кримінальній справі або продовжити злочинну діяльність, атакож для забезпечення виконання процесуальних рішень.

Запобіжні заходи застосовуються за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений буде намагатися ухилитися від слідства і суду або від виконання процесуальних рішень, перешкодити встановленню істини у справі або продовжувати злочинну діяльність.

Стаття 149 Запобіжні заходи

Запобіжними заходами є:

- 1) підписка про невиїзд;
- 2) особиста порука;
- 3) порука громадської організації або трудового колективу;
- 3-1) застава;
- 4) взяття під варту;
- 5) нагляд командування військової частини.

Тимчасовим запобіжним заходом є затримання підозрюваного, яке застосовується з підстав і в порядку, передбачених статтями 106, 115, 165-2 цього Кодексу.

Стаття 165-2. Порядок відбору запобіжного заходу

Настадії до судового слідства запобіжний захід, за винятком запобіжних заходів у вигляді застави або взяття під варту, обирає орган дізнання, слідчий, прокурор.

Якщо орган дізнання, слідчий вважає, що є підстави для обрання запобіжного заходу у вигляді застави або взяття під варту, він вносить за згодою прокурора подання до суду.

Подання має бути розглянуто протягом сімдесяти двохгодин з моменту затримання підозрюваного чи обвинуваченого.

Якщо в поданні ставиться питання про взяття під варту особи, яка перебуває на волі, суддя вправі своєю постановою дати дозвіл а затримання підозрюваного, обвинуваченого і доставку його в суд під вартою. Затримання в цьому випадку не може продовжуватися більш сорок двохгодин; а в разі коли особа перебуває за межами населеного пункту, в якому діє суд, - не більш сорок восьми годин з моменту доставки затриманого в цей населений пункт.

Після одержання подання суддя вивчає матеріал кримінальної справи, представлений органами дізнання, слідчим, прокурором, допитує підозрюваного чи обвинуваченого, а при необхідності бере пояснення в особі, у провадженні якої перебуває справа, вислуховує думку прокурора, захисника, якщо він з'явився, і виносить постанову:

- 1) про відмову в обранні запобіжного заходу, якщо для його обрання немає підстав;
- 2) про обрання підозрюваному, обвинуваченому запобіжного заходу.

Відмовивши в обранні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, суд вправі обрати підозрюваному, обвинуваченому запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою.

На постанову судді до апеляційного суду прокурором, підозрюваним, обвинуваченим, його захисником чи законним представником протягом трьох діб з дня її винесення може бути подана апеляція. Подача апеляції не зупиняє виконання постанови судді.

Якщо для обрання затриманому запобіжного заходу необхідно додатково вивчити дані про особу затриманого чи з'ясувати інші обставини, які мають значення для прийняття рішення з цього питання, то суддя вправі продовжити затримання до десяти, а за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого - до п'ятнадцяти діб, про що виноситься постанова. У разі, коли така необхідність виникла не в рішенні цього питання щодо особи, яка не затримувалася, суддя вправі відкрити розгляд на строк до десяти діб і вжити заходів, спроможних забезпечити на цей період її належну поведінку, а б своєю постановою затримати підозрюваного, обвинуваченого на цей строк.

ПРАВО

I. ПЕРЕДБАЧУВАНІ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 §§ 1 і 3 КОНВЕНЦІЇ

42. Заявник скаржився на, що його позбавлення свободи порушує статтю 5 §§ 1 Конвенції, яка у відповідній частині має наступний зміст:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:...

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "с" пункту 1 цієї статті, має право бути забезпечений розглядом справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання.

A. Прийнятність

43. Суд зазначає, що ця частина заяви не є явно необґрунтованою у значенні статті 35§3 (а) Конвенції, а також не є непринятною на будь-яких інших підставах. Тому вона повинна бути визнана прийнятною.

В. Сутність

1. Скарги відповідно до статті 5 §1 Конвенції

(а) Заяви сторін

44. Заявник скаржився на те, що його арешт 22 грудня 2010 року був незаконним та свавільним. Зокрема, він стверджував, що стаття 106 КПК, на яку слідчий посилався під час видачі наказу про арешт без судового ордеру, була явно незастосовною до його ситуації.

45. Заявник також скаржився на те, що його наступне утримання під вартою також суперечило гарантіям статті 5 §1 Конвенції.

46. Уряд стверджував, що арешт заявника відповідав як національному законодавству, так і статті 5 §1 Конвенції. Він стверджував, що слідчий мав законні підстави для арешту заявника з огляду на певні показання свідків у матеріалах справи, які вказували на те, що заявник скоїв кримінальне правопорушення відповідно до статті 365 §3 КК. Уряд також не вбачав жодних ознак свавілля у наступному утриманні заявника під вартою.

(b) Оцінка Суду

(i) Загальні принципи

47. В прецедентному праві Суду щодо статті 5§1 добре встановлено, що будь-яке позбавлення свободи не повинне ґрунтуватися на одному із винятків, зазначених в підпунктах а) -f), але також повинне бути «законним». У тих справах, в яких головним є «законність» утримання під вартою, в тому числі питання стосовно того, чи «була дотримана процедура, встановлена законом», Конвенція по суті посилається на національне законодавство та встановлює обов'язок дотримуватися основних і процесуальних норм національного законодавства. Вона, в першу чергу, вимагає будь-якого арешту або утримання під вартою для того, щоб мати правову основу в національному законодавстві, а також стосується якості закону вимагаючи її сумісності з верховенством права, поняттю, притаманному всім статтям Конвенції (дивіться *Дель Ріо Прада проти Іспанії* [ВП], № [42750/09](#), § 125, ЄКПЛ 2013 рік).

(ii) Застосування вищезазначених принципів у цій справі

(а) Арешт заявника 22 грудня 2010 року та його утримання під вартою на підставі рішення слідчого до 24 грудня 2010 року

48. Суд зауважує, що відповідно до законодавства України позбавлення свободи без обґрунтованого рішення суду було можливим лише в обмеженій кількості ситуацій, які були досить чітко визначені. Таким чином, стаття 29 Конституції дозволяла такий захід на максимальний термін три дні, але лише як відповідь на нагальну потребу запобігти або зупинити злочин (дивіться пункт 37 вище). Згідно з наступною вказівкою в статті 106 Кримінально-процесуального кодексу слідчий може заарештувати особу, якщо він або вона були схоплені *in flagrante delicto*, були вказані як злочинці очевидцями або жертвами, або мали чіткі сліди злочину на собі або на одязі (§ 1). Будь-яка інша інформація, яка надає підставу підозрювати особу в кримінальному злочині, стане законною підставою для арешту цієї особи без судового наказу лише в тому випадку, якщо особа: (а) намагалася втекти; (б) не мав постійного місця проживання; або (в) особистість не була встановлена (дивіться пункт 41 вище).

49. Суд зазначає, що слідчий обґрунтував арешт заявника загальним посиланням на положення статті 106 КПК, згідно з яким «очевидці, в тому числі жертви, прямо визначили його як особу, яка скоїла злочин» (дивіться пункт 21 вище). Проте, за відсутності жодних суперечок щодо фактичної сторони подій, які розслідується, незрозуміло, що мало на увазі це посилання.

50. Також доречним є те, що заявник був заарештований у зв'язку з подією, яка відбулася на рік та десять місяців раніше. Тому неможливо стверджувати, що органи влади зіткнулися з надзвичайною ситуацією, такою як, наприклад, ситуація в *in flagrante delicto*. Взагалі, не існує

жодних вказівок на те, щоб зробити припущення, що загальну вимогу попереднього ордеру на арешт, виданого судом, неможливо було або непотрібно було виконувати.

51. З урахуванням вищезазначених міркувань Суд вважає, що позбавлення заявника його свободи без судового ордеру з 22 до 24 грудня 2010 року суперечило національному законодавству та, таким чином, не відповідало вимогам статті 5§1 Конвенції.

52. Таким чином мало місце порушення цього положення.

(β) Утримання заявника під вартою з 24 до 30 грудня 2010 року

53. Суд зазначає, що коли заявника доставили до суду, його не повернули під варту, але його тримання під вартою було подовжене до десяти днів з посиланням на статтю 165-2 КПК. Це положення передбачало, що суд може продовжити термін тримання під вартою на строк до десяти днів (або до 15 днів на прохання підозрюваного або обвинуваченого) для вивчення всієї інформації, необхідної для прийняття збалансованого рішення щодо утримання особи під вартою (дивіться параграф 41 вище). Суд раніше визнавав, що продовження відповідно до статті 165-2 КПК може бути обґрунтоване за певних обставин, коли суд вимагав часу для встановлення особи та збору іншої інформації, важливої для прийняття рішення про його або її досудове ув'язнення. У той же час Суд зазначив, що причини не звільняти особу повинні бути переконливими (дивіться *Баріло проти України*, №[607/06](#), § 93, 16 травня 2013 року). У цій справі причини такого продовження, висунуті національним судом у своєму рішенні від 24 грудня 2010 року, були нечіткими та стосувалися невизначеною інформації про здоров'я, сімейне та фінансове становище заявника та його вид діяльності (дивіться пункт 26 вище). Тому виявляється, що суд надав дозвіл на наступні десять днів утримання під вартою лише для того, щоб надатислідчим органам більше часу для обґрунтування свого запиту, коли не існувало жодних доказів того, що будь-які обставини перешкоджали їм це зробити до того як подавати заяву про утримання під вартою. Крім того, з поданих сторонами документів не виявляється, що існують будь-які обґрунтовані причини продовження утримання заявника під вартою (дивіться та порівняйте *Баріло*, наведена вище, §§ 91-98; *Гал проти України*, №[6759/11](#), § 32, 16 квітня 2015 року; *Куц проти України*, №[53865/11](#), §§ 113-15, 3 грудня 2015 року).

54. Таким чином Суд вважає, що протягом зазначеного періоду заявника утримували під вартою в порушення статті 5 §1 Конвенції.

2. Скарга відповідно до статті 5 §3 Конвенції

(a) Твердження сторін

55. Заявник стверджував, що національні суди не надали доречних та достатніх підстав для обґрунтування його тримання під вартою з 30 грудня 2010 року до 15 лютого 2011 року. Він критикував їх, зокрема, за формалістичність та за те, що вони не надали будь-яке оцінювання певних обставин його справи або розглянули будь-які альтернативні запобіжні заходи, які були менш нав'язливими.

56. Уряд стверджував, що національні суди належним чином враховували як тяжкість зазначеного кримінального правопорушення, так і всі інші обставини, які є доречними. Уряд також посилався на те, що заявник був звільнений 15 лютого 2011 року під зобов'язання не переховуватися як доказ того, що його утримання під вартою до цього часу було обґрунтованим. Вони зауважили, що до того часу всі слідчі дії були завершені і вже не існувало жодного ризику того, що він перешкоджати встановленню істини або впливатиме на свідків.

(b) Оцінка Суду

(i) Загальні принципи

57. Суд повторює, що органи влади повинні переконливо продемонструвати обґрунтування будь-якого терміну тримання під вартою незалежно від того, наскільки він є коротким. Вимога від

судового чиновника надавати відповідні та достатні підстави для тримання під вартою - на додаток до збереження обґрунтованої підозри - застосовується вже під час прийняття першого рішення про утримання під вартою, тобто «терміново» після арешту (дивіться *Бузаджі проти Республіки Молдова* [ВП], № [23755/07](#), §§ 87 і 102, ЄКПЛ 2016 (витяги)). Крім того, під час вирішенні питання стосовно необхідності звільнення або утримання особи під вартою органи влади зобов'язані розглянути альтернативні заходи забезпечення його появи на суді (дивіться, наприклад, *Ідалов проти Росії* [ВП], № [5826/03](#), § 140, 22 травня 2012 року).

58. Обґрунтування, які були визнані «відповідними» та «достатніми» причинами в прецедентному праві Суду містять такі підстави як небезпека переховування, ризик тиску на свідків або нанесення збитків, ризик змови, ризик повторного скоєння злочину, ризик виникнення громадських заворушень та необхідність захисту затриманого (дивіться, наприклад, *Ара Арутюнян проти Вірменії*, № [629/11](#), § 50, 20 жовтня 2016 року з наступними посиланнями).

59. Презумпція завжди на користь звільнення. Національні судові органи влади повинні, з дотриманням принципу презумпції невинуватості, вивчити всі факти, які суперечать існуванню вищезазначеної вимоги інтересу суспільства, або обґрунтовують відступ від правила у статті 5, і повинні встановити їх у своїх рішеннях щодо заяв про звільнення. По суті, на основі причин, наведених у цих рішеннях, та добре задокументованих фактах, зазначених заявником у його апеляціях, Суд зобов'язаний вирішити, чи мало місце порушення статті 5§3 (дивіться, серед інших авторитетних джерел *Бузаджі*, наведена вище, §§ 89 та 91). Аргументи на користь та проти звільнення не повинні бути «загальними та абстрактними» (дивіться *Смірнова проти Росії*, № [46133/99](#) і [48183/99](#), § 63, ЄКПЛ 2003-IX (витяги)). Якщо закон передбачає презумпцію щодо факторів ,які доречними для підстав тривалого утримання під вартою, існування особливих фактів, які переважають правило поваги свободи особи, повинне бути переконливо продемонстроване (дивіться *Лійков проти Болгар*, № [33977/96](#), § 84 *наприкінці*, 26 липня 2001 року).

(b) Застосування вищезазначених принципів у цій справі

60. Суд зазначає, що заявник знаходився під вартою протягом п'ятдесяти чотирьох днів. Під час видачі наказу про призначення цього запобіжного заходу суди України переважно поклалися на наступні міркування: серйозність звинувачень, висунутих проти нього, і ризик його втечі або втручання в розслідування, зокрема, шляхом фальсифікації доказів або впливу на свідків.

61. Необхідно зазначити, що кримінальне провадження проти заявника стосується певного факту, який ніколи не заперечувався. Таким чином заявник ніколи не заперечував підписання оскарженого листа Нафтогазу від 23 лютого 2009 року як першого заступника Міністра юстиції. Сутність кримінальної справи полягала в правовій класифікації цієї дії. За цих обставин заявник навряд мав би будь-яку можливість ускладнювати встановлення будь-яких фактів, які є доречними для розслідування. Крім того, визначення характеру і обсягу своїх службових обов'язків в той час не залежали від будь-яких заяв свідків або інших доказів, які піддавалися фальсифікації.

62. Оскільки ризик втечі заявника був викликаний в обґрунтуванні його утримання під вартою, Суд зазначає, що місцеві органи влади посилалися на наступні міркування: по-перше, відсутність заявника за його юридичною адресою; по-друге, його нездатність виконати два «запрошення» на допит в серпні 2010 року; і, по-третє, його часті поїздки закордон протягом двох років до відкриття кримінального провадження проти нього (дивіться пункти 25 і 27 вище).

63. Суд вважає ,що вищевказані міркування є свавільними. З огляду на те, що у відповідний час органам влади навіть не була відома адреса заявника (дивіться пункти 17-18 вище), незрозуміло, як вони могли зробити висновок стосовно того, що він часто був відсутній. Крім того, «запрошення» слідчого для допиту за відсутності будь-якого кримінального провадження, не були обов'язковими

для заявника, і його непотрібно дорікати за невиконання їх. Наприкінці, часті поїздки заявника за кордоном не повинні були розглядатися як показник ризику переховування, бо вони відбувалися до відкриття кримінального провадження проти нього.

64. Суд також враховує, що відмова національних органів влади надати будь-яке оцінювання відповідного доказу заявника стосовно того, що його процесуальна поведінка свідчила про його готовність співпрацювати зі слідством. Таким чином, він добровільно виконав виклики слідчого і з'явився на допит незважаючи на надзвичайну сімейну обставину - його дружина народжувала того дня.

65. Крім того, в обґрунтування національних судів не існує жодної вказівки того, що вони належним чином розглянули будь-які менш нав'язливі альтернативні запобіжні заходи в справі заявника. Зокрема, не було надано жодних пояснень їх відхилення запиту про звільнення заявника під особисту поруку Голови Асоціації правників України (дивіться пункти 29-30 вище).

66. В світлі вищезазначеного Суд дійшов висновку, що мало місце порушення статті 5§3 Конвенції.

II. ІНШІ ПЕРЕДБАЧУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЙ

A. Передбачуване порушення статті 5 § 2 і 4 Конвенції

67. Заявник також скаржився відповідно до статті 5 § 2 і 4 Конвенції на те, що рішення слідчого про його арешт 22 грудня 2010 року було занадто формалістичним і національні органи влади не розглянули жодного альтернативного, менш нав'язливого запобіжного заходу в його справі.

68. Проте, з урахуванням вищевикладених висновків про порушення статті 5 § 1 і 3 Конвенції Суд вважає, що не існує необхідності перевіряти, в цій справі інші скарги відповідно до статті 5 Конвенції є прийнятними, а також те, чи також мало місце порушення цього положення (дивіться, для підходу, *В.К. проти Росії*, № [9139/08](#), § 43, 4 квітня 2017 року і посилання в ньому на *Центр правових ресурсів від імені Валентина Кампану проти Румунії* [ВПП], № [47848/08](#), § 156, ЄКПЛ 2014 рік).

B. Передбачуване порушення статті 18 Конвенції разом зі статтею 5

69. Заявник стверджував, що його кримінальне переслідування і утримання під вартою було політично мотивованими і було пов'язане з тим, що він працював в попередньому уряді, який на час подання його заяви до Суду, знаходився в опозиції до нової правлячої партії,

70. В обґрунтуванні свого твердження заявник послався на те, що неурядова організація, Freedom House, виключила Україну з переліку країн, які вважалися вільними на підставі переслідування лідерів опозиції. Крім того, він зазначив, що колишньому Міністру економіки був наданий політичний притулок в Чехії з цієї причини.

71. Заявник стверджував, що передбачувані порушення його прав під час його арешту і утримання під вартою вказували на те, що він зіткнувся з ризиком залякування і тиску в центрі утримання під вартою для того, щоб усунути його з політичного життя в Україні.

72. Вищезазначене подання було передане уряду-відповідачеві відповідно до статті 18 Конвенції разом зі статтею 5, яка передбачає наступне:

«Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені.»

73. Уряд стверджував, що твердження заявника не мали жодного обґрунтування.

74. Заявник не зробив ніяких зауважень щодо цього.

75. З урахуванням відсутності будь-яких доказів заявника на підтримку його скарги Суд не може не відхилити її як явно необґрунтовану відповідно до статті 35 § 3 (а) і 4 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЙ

76. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або Протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

77. Заявник вимагав 50 000 євро (EUR) відшкодування моральної шкоди.

78. Уряд заперечив вищезазначену вимогу як надмірну.

79. Суд, провівши оцінювання на засадах справедливості, присуджує заявникові 6 500 EUR відшкодування моральної шкоди.

B. Судові видатки та витрати

80. Заявник не подав жодних вимог відшкодування видатків і витрат. Відповідно, Суд не присуджує відшкодування відповідно до цього аспекту.

C. Відсотки за прострочений платіж

81. Суд вважає відповідним засновувати відсотки за прострочений платіж на граничній ставці кредитування Європейського центрального банку до якої необхідно додати три відсотки.

На цих підставах Суд одноголосно,

1 *Оголошує* скарги заявника відповідно до статті 5 § 1 і 3 Конвенції прийнятною;

2 *Постановляє*, що не існує необхідності розглядати питання про прийнятність і посуті інші скарги заявника відповідно до статті 5 Конвенції;

3. *Оголошує* скаргу заявника відповідно до статтею 18 Конвенції разом зі статтею 5 непринятною;

4 *Постановляє*, що мало місце порушення статті 5 § 1 Конвенції у зв'язку з позбавленням заявника свободи без судового ордеру з 22 до 24 грудня 2010 року;

5 *Постановляє*, що мало місце порушення статті 5 § 1 Конвенції у зв'язку з тимчасовим утриманням заявника під вартою з 24 до 30 грудня 2010 року;

6 *Постановляє*, що мало місце порушення статті 5 § 3 Конвенції;

7 *Постановляє*

(а) що держава-відповідач повинна сплатити заявникові протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до статті 44 § 2 Конвенції 6500 євро (шість тисяч п'ятсот євро) у зв'язку з відшкодуванням моральної шкоди плюс будь-який податок, який може бути нарахований, який повинен бути конвертований в валюту держави-відповідача за ставкою, застосовною на дату сплати:

(b) що після закінчення вищезазначеного періоду в три місяці до розрахунку прості відсотки підлягають сплаті для зазначених сум за ставкою, яка дорівнює граничній ставці кредитування Європейського центрального банку протягом періоду невиконання зобов'язань плюс три відсотки;

Переклад адвокатів Олександра Дроздова та Олени Дроздової

8Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Складене англійською мовою і повідомлене в письмовій формі 30 січня 2018 року відповідно до правила 77 §§ 2 та 3 Регламенту Суду

МаріаленаЦірлі,*Реєстратор*

Вінсент А. Де Гаетано,*Голова*